

27 september 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

In de pers is er melding gemaakt van geruchten, volgens welke staatsminister Woeste als tussenpersoon gediend zou hebben bij besprekingen tussen von der Goltz en de regering van België te Antwerpen.

Katholieke bladen hadden de onwaarschijnlijkheid van dit gerucht wel bepleit, maar doordat de staatsminister te Brussel was gebleven, had men nog geen definitieve bevestiging of tegenspraak kunnen ontvangen.

Dit laatste brengt de Bien Public van hedenmorgen nu. Een der Brusselse correspondenten van dit blad heeft terstond toen hij de dagbladen, welke die geruchten vermeldden, in handen kreeg, bij Woeste een bezoek gebracht en ziehier wat deze hem verklaarde.

Ik heb noch rechtstreeks noch onrechtstreeks maarschalk von der Goltz gesproken, evenmin een der personen verbonden aan het Duitse militaire of burgerlijke bestuur. Ik heb hen geen regel geschreven en zij hebben mij evenmin een regel geschreven. Dit is duidelijk, dunkt mij. In de tweede plaats heeft men mij geen enkel voorstel gedaan en ik zou, in geen enkel geval, op mij genomen hebben afgevaardigde te zijn van een vreemde regering. Ik ben te Brussel gebleven wegens mijn hoge leeftijd en omdat het niet te voorzien was hoe lang wij te Antwerpen zouden moeten blijven. Ik geloof bovendien dat de ministers van staat daar ter plaatse weinig belangrijks kunnen doen, aangezien de militaire overheid er alle macht in handen heeft. Anderen zijn blijkbaar dezelfde mening toegedaan, want noch baron de Favereau, noch Devolder zijn naar Antwerpen vertrokken. Drie andere staatsministers zijn naar

Amerika, hetgeen wel een bewijs is dat hun aanwezigheid te Antwerpen niet onmisbaar was.

De heer Woeste was wel naar Antwerpen gereisd om regeringspersonen te spreken, maar de koning heeft hij niet gezien.

Tot slot gaf de heer Woeste nog eens verklaringen over zijn vroegere houding bij de bespreking der legerwetten.

In aansluiting aan hetgeen in ons jongste avondblad is gemeld, plaatsen wij thans het tweede gedeelte van het verslag in de Nieuwe Gazet over het verblijf der Duitsers te Aarschot.

Het luidt:

Vluchtelingen van omliggende plaatsen als Scherpenheuvel, Tielt, enzovoort, die huiswaarts keerden, werden mede naar de kerk gestuurd. Zelfs wagens met 10 tot 15 kinderen werden aangehouden.

Ze kregen slechts eenmaal wat droog zwart brood en water. De vrouwen mochten hun eten brengen.

Zaterdag werd aan enigen door bemiddeling van een krijgsgevangen onderofficier, die als tolk diende, de vrijheid bezorgd. Ze bleven thans thuis tot dinsdagavond 5 uur. Toen moesten allen, vrouwen en kinderen inbegrepen, naar de kerk. Niemand kreeg verlof zelfs maar een ogenblik buiten te gaan. Alleen de kinderen kregen een stuk brood. Er werden emmers water gebracht en ijzeren bekers om te drinken.

Woensdagmorgen (de 26^e) werden veertig der jongste mannen uitgezonden om de lijken te gaan begraven. Onderweg werd

voortdurend geroepen: alle Belgen moeten dood. Ze werden zonder enige aanleiding mishandeld.

Om 3 uur kwamen zij terug in de kerk. Tegen 7 uur 30 werd licht ontstoken. Een officier kwam stilte bevelen. Indien men gerucht maakte, zouden allen worden gefusilleerd.

Hij gebruikte als tolk de heer Louis Cresens.

Enige schildwachten sprake vrij goed Vlaams. Ze zegden tegen de burgers: "Ga rustig slapen en betrouwt op God". De twee zijdeuren waren gebarricadeerd. Voor de vernielde middenpoort schoot men plotseling een kanon af. Door de schok sprongen de ruiten van de koepel. Er heerste een onbeschrijflijke paniek in de kerk. Alles huilde en schreeuwde dooreen. Men wilde naar alle zijden vluchten en kon niet. Ieder had de dood voor ogen. Tien minuten later kwam men zeggen: "Slaap allen rustig, we zullen u geen leed doen". 's Morgens kreeg men weer enkel wat droog brood, ofschoon men voor de kinderen witbrood en chocolade beloofd had.

Om 10 uur werd men vijf aan vijf in rijen geplaatst, zoveel mogelijk de families bijeen. Enige ouderlingen en gebrekkigen kregen plaats op hooikarren, die door de jonge mannen moesten worden getrokken. Er werd gezegd dat men naar Duitsland werd gevoerd. Om half twaalf ging men op weg. In het veld stonden meubels die uit villa's en aanzienlijke huizen geroofd waren. Op de tafels en op de grond stonden tal van lege wijnflessen. In Wezemaal mocht men even rusten. De tocht duurde 5 uur; eten werd niet gegeven. Bij aankomst in Leuven waren Duitse soldaten op vrachtwagens aan het harmonica spelen en dansen. De gevangenen werden met treiterend gezang ontvangen. Aan de statie werden de soldaten afgelost. Verschillende huizen stonden in brand.

Halfweg de Statiestraat gekomen, vielen er plotseling schoten. De wacht aan de statie schoot terug en weldra floten duizenden kogels over de hoofden der vluchtelingen. Deze vielen ter aarde om zich te beveiligen. Anderen vluchtten een zijstraat in. De families geraakten van elkander gescheiden. Sommigen werden gewond door de kogels, een enkele gedood. De meesten bezeerden zich toen ze vielen over de losgesneden draden van de elektrische tram. Weldra bleek het een vals alarm te zijn geweest. De gevangenen werden naar de statie geleid. Van hieruit schoten de Duitsers op Blauwput. Een onderofficier aan de statie at een peer. Een kleine van vijf jaar keek hem met verlangende blikken aan. Aanstonds nam de Duitser een peer uit zijn zak en gaf die aan het knaapje, terwijl zijn ogen vol tranen stonden. Goddank dat er nog mensen zijn met een gevoelig hart. Deze zelfde gaf onze verhaler verlof met zijn gezin naar Kessel-Lo te gaan, waar zijn familie woonde. Hij gaf drie soldaten mee.

Een patrouille die voor hen uitging, sloeg overal de ruiten stuk.

Welk een gevoel van verlichting voor de arme verjaagden. Eindelijk in vrijheid. Helaas was die van korte duur. In de Kerkstraat stonden wachten uit en alle mannen werden terug aangehouden. Alle burgers werden uit de huizen gehaald. Ze werden aan het café Hendriks in de Kerkstraat in rijen gezet. De majoor zegde: De burgers hebben op ons geschoten, vijf hunner moeten sterven. Tezamen waren er achtenvijftig. Er werd genummerd van 1 tot 25. Onze zegsman had het nummer negen. Vijf was een broer van de heer De Bekker-Remij, tien de stoelenzetter der kerk Hentenrijk, vijftien en twintig twee gehuwde mannen, de een vader van zes kinderen.

Nummer 25 was een schoenmaker. Deze kreeg een zenuwaanval. Hij viel achterover, roepende: Ik heb niets gedaan, ik lag te bed. De majoor greep hem bij de arm en wierp hem terug in de rijen. Hij greep de kapucijnerbroeder Louis van Olm vast en plaatste die bij de aangewezen slachtoffers. Deze werden op het hof der zusters door een peloton van acht soldaten gefusilleerd. De pastoor mocht hen vooraf de zegen geven. Toen hij ook alle andere wilde zegenen, die niet anders dan de dood verwachtten, sloeg een soldaat hem met de bajonet geweldig op de arm.

De anderen werden in het open veld tussen twee regimenten geplaatst en streng bewaakt door 30 wachten die om de 2 uur afgelost werden.

's Morgens gaf een enkele wacht aan de naastbijzijnden wat wijn en brood met spek.

Eindelijk zou onze verhaler in vrijheid komen. Een der drie soldaten die hem hadden begeleid, sprak voor hem bij een onderofficier ten beste. Deze ging naar de majoor, die de man liet komen en hem een paspoort gaf. Zaterdag de 29^e kwam hij om 10 uur te Kessel-Lo aan. Hier trof hij zijn vrouw en twee kinderen. Met deze ging hij de 11^e september naar Aarschot terug. In alle woningen was de grootste vernieling. Alles, letterlijk alles was opengebroken en leeggehaald en opzettelijk bevuild.

Van de 428 mannen van 20 tot 45 jaar die naar Duitsland werden gevoerd, had men nog niet gehoord. Er was nog een bakker, die dagelijks aan elk gezin een brood leverde van zestien centen. De familie ging weldra over Turnhout naar Antwerpen, waar zij thans gelukkig in veiligheid bijeen is.

Helaas hoevelen zijn nog, zijn misschien voor immer gescheiden.

Volgens de Nieuwe Gazet is een Duitse staf (welke onbekend is) zich komen vestigen te Halle, ten zuiden van Brussel.

Hij heeft de lokalen van het station voor zijn gebruik in beslag genomen en er de stationschef uit doen verhuizen.

In ieder geval schijnt het zeker dat de aankomst in België van een zeer sterke Duitse legermacht die uit Frankrijk wijkt, verwacht wordt. Op geheel hun verbindingsslijn door België hebben de Duitsers verdedigende stellingen klaargemaakt.

28 september 1914

Dumdumkogels. Het Rode Kruis.

Men schrijft ons uit Antwerpen op 22 september:

Uw Berlijnse correspondent heeft voor enkele weken een uitvoerige beschrijving van de dumdumkogels gegeven, die, in grote hoeveelheden door de Fransen gefabriceerd worden en zogenaamd aan de krijgvoerende troepen ten gebruik gegeven zouden zijn. Gisteren had ik de gelegenheid, in de ambulance op het Stuivenbergplein een dergelijk projectiel te zien, waarvan de brokken uit de wonden van een Belgische soldaat waren verwijderd. De "gestionneur" of administrateur van dit door de Antwerpse vrijmetselaars ingerichte hospitaal, de heer P ... die mij een uitnodiging had doen toekomen, leidde me rond. Het slachtoffer was in de arm gewond op de 12^e van deze maand, in de buurt van Wijgmaal, vlak bij het Leuvense kanaal. De troep, waarvan hij deel uitmaakte, was tussen twee vuren gekomen. Plotseling was namelijk een flankaanval begonnen vanuit het naburige kasteel van de hertog van Aremborg. Ik merk hierbij tussen haakjes op, dat op de zeer uitgestrekte goederen van deze voor de

oorlog in België aan het hof uiterst geziene heer, bijna alle om Leuven gelegen, door de Duitse troepen in het geheel geen schade is aangericht. Dit verklaart, waarom naast volkomen uitgebrande dorpen tussen Aarschot en Leuven ganse groepen hoeven gespaard zijn gebleven; deze waren het eigendom van de hertog. Tot onmetelijke ergernis van de Leuvenaars werden kort na de bezetting van hun stad op een der kastelen grote feestelijkheden gegeven. Maar ik keer tot de gewonde terug. De kogel was gelukkig niet in het been doorgedrongen, maar had in het vlezige deel van de bovenarm uitgebreide verwoestingen aangericht. Van de kogelmantel waren vier stukken teruggevonden, die door de operateur bij de directie zijn ingediend met bijvoeging van een officieel rapport, waarin het gebruikte projectiel als dumdump is aangeduid. Het lood, dat de kogel gevuld had, was niet meer in de wond teruggevonden. De vier stukken waren verwrongen, en vertoonden gescheurde randen. Gelijk men weet, kan van elk modern geweerprojectiel een dumdump worden gemaakt door eenvoudige doorsnijding van de uit een sterk koperhoudend alliage gefabriceerde mantel. Ontmoet de kogel weerstand in het getroffen lichaam, dan zal die weerstand in de eerste plaats worden ondervonden door de kogelmantel: het lood, dat veelal gesmolten aankomt, zal een sterke drukking oefenen tegen het voorste deel van de mantel, op soortgelijke wijze als een passagier in een trein die te bruusk geremd wordt een krachtige voorwaarts gerichte beweging ten opzichte van de coupéwanden ondervindt.

Het lood zal door de insnijdingen in de richting van het schot heendringen, met zulk geweld, dat de mantel in stukken zal gescheurd worden. Deze stukken brengen de beruchte verwoestingen in het lichaam teweeg. In een der stukken, die mij door de heer P. en een dienstdoende geneesheer getoond werden, is zeer duidelijk een vrij zuivere rechte insnijding zichtbaar, die

echter zo oppervlakkig is geweest, dat zij niet tot een bredere inscheuring heeft aanleiding gegeven. Verder worden de stukken door lijnen begrensd, die rechte, kunstmatig teweeggebrachte gedeelten vertonen. Het staat voor mij vast, dat we hier te maken hadden met een dumdumprojectiel. Ook in andere Antwerpse Rode Kruishospitalen zijn dergelijke kogels geconstateerd.

Men zou echter te ver gaan, indien men voor dit misbruik enige verantwoordelijkheid laadde op Duitse autoriteiten. Hoe licht komt niet een pervers individu op de gedachte, om met de wond, die hij veroorzaken wil, niet de dood of een buiten gevechtstelling maar een schrikkelijke en langdurige marteling teweeg te brengen. En hoe gemakkelijk is dit niet te bereiken. Ik voeg hier nog een opmerking bij van de geneesheer, die de operatie had verricht. Tijdens het zeer moeilijke zoeken en verwijderen van de gekromde en verwrongen metaaldelen uit de arm was de patiënt onder narcose gebracht; hij had in het geheel geen pijn gevoeld, en had alle symptomen vertoond van een diepe slaap. Alleen had hij op elk ogenblik geweten wat er met hem gebeurde, en had dit met een toonloze stem telkens gezegd. "Nu steken ze in mijn arm" "Nu snijden ze" "Ze halen ze er iets uit" enz. Het feit werd mij als medische curiositeit meegedeeld.

Ik wil hier nog een paar opmerkingen aan vastknopen over de door mij bezochte ambulance en de aard der medewerking van particuliere verenigingen met het Rode Kruis. Meestal, gelijk bij vele kloosters, wordt daaraan een uitgebreide lokaliteit aangeboden en een aantal bedden. De verdere inrichting wordt aan het Rode Kruis overgelaten. De ambulance aan het Stuivenbergplein is een der zeer weinige, die in geheel gereede toestand aan de regering zijn aangeboden. De 150 bedden zijn eenvoudige, op schragen geplaatste matrassen, los, licht en stevig getimmerd. De inrichting

telt tien dokters, waaronder een oogarts, een tandarts, en een specialist voor oor-, neus- en kinderziekten.

Een inrichting voor radiografie met een eigen directeur treedt eerstdaags inwerking. Iets zeer bijzonders van deze inrichting is verder, dat alle verpleegsters, die zonder uitzondering tot de gegoede standen behoren, en het gehele estafettepersoneel, bestaande uit 14 jonge mensen uit dezelfde kringen, al hun werkkraft, die dag en nacht in beslag wordt genomen, belangloos en anoniem ter beschikking van de ambulance gesteld hebben. Anoniem, want anders zou ik gaarne vermelden hoe bv. de echtgenote van een grote fabrikant bij nacht de fornuizen bedient, en al het zware werk in handen genomen heeft.

De nachtdienst wordt buiten de tien hoofdverpleegsters waargenomen door twee dames, 19 verpleegsters, en 3 à 4 leden van het bestuur. Opvallend is de gunstige toestand van de meeste gewonden. Ze voelen zich in de ruime, zindelijke lokalen achter de bloemen, waarvoor lieve handen zorgen, zeer op hun gemak. De enige gewonde waarover zorg bestaat, ligt te ijlen; de herstellenden zitten overdag in het zonnetje, enkelen biljarten, anderen lezen hun gazet, en alle tekenborden in de van bestemming veranderde schoollokalen zijn gevuld met karikaturen van de keizer en andere alboches.

Onder de vele gekwetsten is opmerkelijk een broeder jezuiet uit Leuven, die opgeroepen was en aangewezen voor het Rode Kruis. Hij vertelde ons, hoe hij als brancardier op het slagveld een gewonde had opgenomen en ondertussen beschoten werd. Toen hij zich met de gewonde liet vallen, hield aanstonds het schieten op. De hoed, die hij tijdens het gevecht op had, een eenvoudig priesterhoedje, zag ik met de gaten van drie kogels. Twee hadden

die doorboord, de derde had er een lange gleuf in geschoten. Hij lag met een beenwond in de ambulance. Te vermelden is, dat hij terstond na zijn komst in kennis is gesteld met de omstandigheid, dat hij verpleegd zou worden door vrijmetselaars, zonder dat hij daarin de minste reden vond om de ambulance te verlaten. Aan elke gewonde wordt direct bij opname de vraag gesteld, of hij geestelijke bijstand wenst, en zo ja welke. Reeds voor het in gebruik nemen van de inrichting was de aalmoezenier van het leger met deze maatregelen in kennis gesteld. Er blijkt, dat wel de meeste soldaten, die binnenkomen, katholiek zijn, maar slechts ongeveer een vierde van allen bijzondere bijstand stelt op geestelijke bijstand.

Giften van de bevolking kwamen dagelijks in grote hoeveelheden binnen; daaronder waren er geen, die zo hoge waarde hadden als al die eenvoudige geschenken, waarmee in de linnenkamer een paar kasten gevuld waren. Toen op de 12^e september ongeveer 130 gewonden het hospitaal werden binnengedragen, stroomde de hele buurt uit. Tussen dichte rijen zwijgende mensen droeg men de arme jongens naar binnen. Er maakte zich eensklaps zulk een onbeschrijflijk gevoel van medelijden van al die kleine arbeiders, en oude wijfjes, en lieve meisjes meester, dat het opeens maar één beweging was van hen allen, om naar huis te lopen, de laatste spaarpenningen te halen, waaraan ieder toch zelf zulk een behoefte had, en de witgoedwinkels, de sigarenetalages, de chocoladevoorraden in het hele kwartier leeg te kopen. Met volle armen werden de schatten binnengedragen, en daar lag het alles bont dooreen: gekleurde wollen hemden, flanellen broeken, sigaretten, lekkernijen, want ieder naar zijn leeftijd en voorkeur had gebracht, wat naar zijn dunk voor de beste jongens het prettigste zou zijn. Een rimpelig, onbegrijpelijk oud vrouwtje had haar 25

centimes gebracht, meer had ze niet in huis, en de gestionnaire had haar met tranen in de stem bedankt.

Zo krijgt dan ook elke gewonde, die als genezen ontslagen wordt, behalve wat hij aan heeft, nog een stel nieuw ondergoed, aandoenlijk geschenk der barmhartige armen, mee.

Het opkomen van de rekruten der lichter 1914 in de niet bezette provincies gaat geregeld zijn gang.

Ze worden allen naar Lier gezonden. Van de lichter, die 33.000 man telt, rekent men een derde te kunnen bijeen krijgen.

Dumdumkogels.

De heer Frans Van Cauwelaert schrijft uit Antwerpen aan de Tijd:

Het is niet te loochenen dat de Duitsers zich herhaaldelijk van dumdumkogels hebben bediend en nog bedienen.

Verskillende gevallen van verwondingen door dumdum veroorzaakt zijn ontegensprekelijk vastgesteld geworden bij Belgische soldaten, gekwetst in de gevechten welke van twee tot twaalf september tussen Mechelen en Leuven hebben plaatsgevonden. De gevallen zijn door verschillende dokters vastgesteld en officieel met naam en toenaam van slachtoffers en deskundige getuigen bekend gemaakt. Mij hebben deze bevindingen niet verrast. Reeds een achttal dagen te voren heb ik zelf in de handen van de secretaris van de commissie tot onderzoek naar de schendingen van het volkenrecht en van de krijgswetten dumdumkogels gezien, welke gevonden zijn bij een soldaat, die men te Werchter had gevangen genomen. En vandaag is bij de commissie een heel doosje met de kardoezen voor selbstlade-

pistole binnengebracht, dat gevonden is op de Hannoveriaanse Oberleutnant von Hadeln, de 24^e ll. gevangen gemaakt te Ninove.

Het pakje is ingestuurd door luitenant-generaal Clooten, krijgscCommandant voor de beide Vlaanderen en is volgens de gedrukte aanduidingen op de buitenkant, afkomstig uit de Duitse Waffen- und Munitionsfabriken, Karlsruhe. Het zijn patronen n° 403 für die Mauser Selstlade-Pistole, Cal. 7,63.

Wat ik hier mededeel heb ik met eigen ogen gezien.

Bij de gedachtewisseling over dumdkogels kan van belang zijn wat dr. Rochard dezer dagen in de Parijse New York Herald heeft geschreven, namelijk dat men onmogelijk uit de aard van de wonde wetenschappelijk kan vaststellen, dat zij door een dumdkogel is veroorzaakt. Het projectiel kan toch, voor het in het lichaam dringt, een hard voorwerp hebben geraakt, een geweer, een sabel, een uniformknoop, en daarbij aan de spits plat zijn gedrukt, zodat het in het lichaam als een dumdkogel werkt. Alleen uit niet afgeschoten patronen, bij soldaten gevonden, kan men het gebruik van dumdkogels opmaken.

Hier voegen we bij, dat wetenschappelijk is vastgesteld, dat de gave patronen van het moderne klein kalibergeweer wel zuivere wonden maken op grote afstand, maar van dichtbij, onder zekere omstandigheden net zo erge wonden slaan als een dumdkogel.

29 september 1914

Zaterdagochtend vroeg hebben stoutmoedige Belgische vrijwilligers, midden in het door de vijand bezet gebied, de verbinding tussen Bergen en Brussel verbroken. In verband met het

nu bevestigde gerucht dat de staf van von Kluck te Bergen is, heeft deze onderneming groot gewicht.

Burgemeester Max is zondag weer in arrest genomen doch, volgens de Flandre Libérale, later weer vrijgelaten. Waarom dit is gebeurd, is niet bekend.

“Wilde treinen”.

In de nacht van zaterdag op zondag zijn van een Belgisch station (welk station vermelden de bladen niet) achtereenvolgens acht treinen vol ijzererts in volle vaart gejaagd op de lijnen naar Leuven.

Machinisten en stokers brachten deze treinen zo ver als maar mogelijk was, zetten toen alle kleppen open en sprongen er af.

Men weet nog niet welke rampen deze treinen veroorzaakt hebben, toen ze in razende vaart terechtkwamen in het spoorwegnet, door de Duitsers gebruikt.

Zeker is, dat op meerdere plaatsen de lijnen naar Antwerpen voor lange tijd onbruikbaar zijn gemaakt.

De académiciens F. Husson roept in de Figaro het intellectuele Frankrijk en Engeland op, om een nieuwe boekenschat bijeen te brengen voor de Leuvense universiteit, die, zegt hij, na de vrede in luister moet herrijzen.

Leuvens boekenfonds.

Naar men ons mededeelt, heeft zich een commissie gevormd bestaande uit: Mr. R. Fruin, algemeen rijksarchivaris te Den Haag, voorzitter; Mr. M. I. Duparc, referendaris bij het departement van binnenlandse zaken te Den Haag, penningmeester; doctor J. Kalf,

secretaris der Rijkscommissie tot inventarisering en beschrijving van de Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, te Den Haag; professor doctor W. Martin, buitengewoon hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Leiden, directeur van het koninklijk kabinet van schilderijen (Mauritshuis) te Den Haag; professor doctor S. G. De Vries, buitengewoon hoogleraar aan de universiteit te Leiden, bibliothecaris der universiteitsbibliotheek te Leiden; doctor M. P. Rooseboom, secretaris van de Nederlandse oudheidkundige Bond te Den Haag, eerste secretaris; Mr. J. A. G. Verspijck Mijnsen, secretaris der vereniging die Haghe te Den Haag, tweede secretaris; met het doel om zich te wenden tot alle Nederlanders en Nederlandse instellingen van wetenschap en kunst om, nu de oude academiestad Leuven door een zo wreed lot getroffen en daarbij de bibliotheek vernield is, zich reeds nu bereid te verklaren om na de oorlog boeken uit hun eigen bibliotheken en exemplaren der door hen geschreven of uitgegeven werken af te staan. De commissie, welke de naam draagt van Leuvens boekenfonds, heeft zich tot een zeventigtal personen uit de wetenschappelijke, militaire en kunstwereld in den lande gericht om adhesiebetuiging met verzoek hiervan vóór vijf oktober aanstaande mededeling te doen.

Het aanvankelijk plan bestond van de instelling van deze commissie geen mededeling te doen, vooraleer de adhesie-betuigingen waren ingekomen, teneinde ook tegelijkertijd zulks te publiceren.

Nu evenwel blijkt dat in de Figaro voor zover Frankrijk en Engeland betreft reeds een oproep in gelijke zin als door de commissie bedoeld is geschied, kwam het wenselijk voor, dat die mededeling reeds thans geschiedde. Wij hopen er later uitvoeriger op terug te komen.

Wij vernemen, dat het voornemen bestaat om de oproeping ook te richten tot alle bekende personen, bibliotheken, verenigingen, enzovoort in die landen, welke niet bij de oorlog betrokken zijn.

Oostende, 28 september. Een uit Brussel aangekomen koerier meldt, dat burgemeester Max op bevel van de militaire gouverneur van zijn ambt ontheven en in hechtenis genomen is. De gouverneur trachtte het college van schepenen te dwingen uit zijn midden een andere burgemeester te kiezen, waarop de schepenen weigerden, doch de taak op zich namen voor de handhaving van de orde te waken.

Max is in hechtenis genomen, omdat hij aan de banken verboden zou hebben hun voor einde september te betalen aandeel in de oorlogsschatting te storten, aangezien de Duitse gouverneur besloten had de rekwisitiebons niet meer uit te betalen onder voorwendsel, dat de oorlogsschatting niet werd opgebracht.

Max zou weer in vrijheid gesteld zijn, hoewel dit niet bevestigd is.

De Duitsers dwingen de buitenlandse banken te liquideren. Aan alle banken is een Duitse commissaris opgedrongen. De transacties met het niet door de Duitsers bezette gedeelte van het land zijn verboden.

Oostende, 28 september. Een uit Brussel aangekomen persoon, die vertrouwen verdient, meldt, dat de hoofdstad vol Duitse troepen is, die uit het zuiden waren gekomen en er uitgeput uitzien.

Aan een brief van een oorlogscorrespondent van de Tijd uit Maastricht ontlene wij het volgende over de toestand te Leuven:

“Zelf genoot ik in de dagen van mijn gedwongen verblijf gastvrijheid in het klooster van de paters van het Heilig Hart (te Leuven). Ze waren blij, een Hollands journalist te kunnen herbergen en tenminste wat nieuws uit de buitenwereld te mogen vernemen.

Het is een stichting van het bekende Missiehuis van het Heilig Hart te Tilburg, en mijn gastheren zijn drie moedige paters, onder wie twee Hollanders, die voor de bewaking van het klooster zijn achtergebleven, terwijl de anderen naar Holland vertrokken waren, waar een deel de heilige wijdingen zouden ontvangen, die hun in normale omstandigheden reeds de 15^e augustus zouden zijn toegediend. Een groot plakkaat voor het gebouw verkondigt, dat het een “Holländische Niederlassung” is en ook op mijn slaapkamer zit nog een grote transparant met deze woorden voor de ramen, dat tijdens de verschrikkelijke dagen verlicht is geweest en moest dienen om het gebouw voor algehele vernieling te redden.

Veel bezitten de paters ook niet meer, maar toch delen ze de hele dag uit aan mensen, die eten komen vragen. Op een middag, dat de paters door andere werkzaamheden waren overstelpt, heb ik die taak van hen overgenomen en aan tientallen van mensen pannenkoeken, brood, aardappelen enz. uitgedeeld. Wat moet die gang voor velen schrikkelijk zwaar zijn! Er kwamen mensen in kleren, die duidelijk bewezen, dat ze eigenlijk tot de gegoede burgerstand behoord moesten hebben, en voorzichtig, zonder hen te krenken, vroeg ik hen dan wel eens uit. Dan kwamen verhalen van verbrande huizen, waaruit niets gered was kunnen worden, verbrande winkels, waarin zelfs voor meer dan hun kapitaal zat, gedode of gevangen genomen mannen enzovoort. Lang, lang hadden ze gearzeld met hun zware gang naar het klooster, totdat de honger hen dwong.

En ze gingen, wanneer het dan toch moest, nog liever naar een klooster, dan langs de deuren wat brood te vragen.

Maar zelfs voor degenen, wier bezit nog niet totaal verloren is, die nog een huis hebben, ook voor diegenen is de honger in Leuven gekomen, want het voedsel is op. Enkele bakkers hebben nog kleine voorraden, maar ze durven met hun wagens niet over de straten te gaan, want ze worden eenvoudig aangehouden en de voorraad nemen de Duitsers in beslag tegen afgifte van een ... bon.

Wel deed de commandant proclamaties aanplakken, dat het voortaan verboden was eetwaren tegen bons te betrekken, maar in de laatste dagen trekken grote troepenmassa's door de stad, die dit euvel toch begaan en eenvoudig beweren, dat de proclamatie uitsluitend voor het garnizoen bestemd is en niet voor de doortrekkende troepen, die het front gaan versterken. Ook op mijn tocht met een der paters van het Heilig Hart door de stad trof me de armoede, die er heerste, niet in mindere mate bij Hollandse families; en ik vroeg me af, waar in Holland zoveel gedaan wordt voor Belgische vluchtelingen, of daar ook niet iets gedaan kon worden voor de Hollandse families in België."

30 september 1914

Brussel, 29 september. Het college van schepenen deelt de bevolking door aanplakking mee, dat het gedurende de afwezigheid van burgemeester Max de gemeentezaken afdoet en voor handhaving der orde zorgt. Het maant de bevolking nadrukkelijk aan, zich rustig te houden.

Zondag is de dag volkomen kalm verlopen.

Boven Brussel is er, naar Belgische bladen mededelen, een Taube door een Belgische vlieger, na een hevig gevecht hoog in de lucht, neergeschoten.

Het Duitse vliegtuig viel, nadat de bestuurder getroffen was, op het oefeningsplein van St-Agatha-Berchem neer. De Duitse bestuurder was reeds dood en de waarnemende officier werd stervend opgenomen. De Belgische vlieger keerde behouden terug naar Antwerpen.

Over één der “wilde treinen” die zaterdag uit Mechelen zijn losgelaten, schrijft de Nieuwe Gazet:

Een dezer treinen is in duizelingwekkende vaart, men schatte zijn snelheid op 100 km in het uur, door de statie van Aarschot komen gestoven. Waar die dampende bolide tot staan is gekomen, weten wij tot heden niet.

De Métropole meldt bij geruchte dat burgemeester Max niet, zoals de Flandre Libérale had geschreven, na zijn arrestatie op vrije voeten is gesteld, maar naar Verviers is gezonden, om van daar naar Duitsland te worden overgebracht.

Men schreef ons maandag uit Vlaanderen:

Het doortastend optreden der Belgen gedurende de laatste dagen is met succes bekroond. De Duitsers zijn ver achter de Dender teruggeslagen op Asse, op een 12 km van Brussel, en men spreekt ervan dat de Duitse verliezen 2000 man zouden bedragen. De Belgen stonden gisterenavond te Denderleeuw.

Het is natuurlijk nog niet te zeggen, welke gevolgen deze nederlaag voor de Duitsers zal hebben, temeer daar de actie vandaag nog

voortgezet zal worden, maar zeker is het dat de positie der Duitsers in dit deel van België er veel moeilijker op geworden is.

Over de inhechtenisneming van burgemeester Max zult ge wellicht uit Brussel nadere berichten ontvangen.

De inlichtingen, die de dagbladen daarover geven, zijn verward en er blijkt alleen uit dat de oorzaak een twist zou zijn, ontstaan over het niet-betalen der van de hoofdstad geëiste schadevergoeding. Het rekwireren zonder betaling zou daardoor weer begonnen zijn en hiertegen zou Max zich hevig verzet hebben, met het gevolg dat men hem onschadelijk heeft willen maken; een maatregel, die er zeker niet toe leiden zal de zaken in Brussel in een beter spoor te brengen.

Ingezonden brief.

In de Nieuwe Rotterdamse Courant van zaterdag 26 dezer lees ik van een gebeurtenis te Linden, bij Leuven, waar het kasteel van de familie Van Blankenhagen zou zijn verwoest. Daar ik het dorp Linden zeer goed ken, acht ik het goed, enkele punten in het licht te stellen. Het Rode Kasteel (Le Château Rouge), dat bewoond wordt door de heer en mevrouw Van Blankenhagen, is het eigendom van graaf Louis de Beaufort, burgemeester van de gemeente Linden. Graaf de Beaufort bewoont zelf het Grote Kasteel, een twee- à driehonderd meter van het Rode Kasteel af gelegen. De tuinen lopen in elkaar over en er was tot voor enkele maanden, geen zichtbare afscheiding. Ik moet hier bijvoegen, dat de familie Van Blankenhagen zeer goed bekend is en in het dorp om haar weldadigheid bemind. Nu heb ik in de kranten gelezen, dat de dorpen Linden, Kessel-Lo enzovoort geheel in brand waren gestoken door de Duitsers, bij gelegenheid van de vernieling van

Leuven. Er is dus aanleiding om te geloven, dat de correspondent in dwaling is gebracht ten aanzien van de nationaliteit van hen die het Rode kasteel hebben in brand gestoken¹. Hoe is het aan te nemen, dat de Belgen zouden hebben in brand gestoken: 1° een buitenverblijf, dat aan een Belg behoort en dat 2° als ambulance was ingericht en een veertigtal Belgische soldaten herbergde, en dat door de burgemeester, zelf eigenaar, of bij geval van afwezigheid, door een bewoner van het dorp, of zelfs van het buitengoed zelf niet tijdig zou zijn geprotesteerd, om de brand te voorkomen? En wat is er van de gewonden, die in het buiten verzorgd werden, geworden?

Volgens de mededeling van uw correspondent zou alles gebeurd zijn uit vijandschap tegen de Nederlandse vlag. Ik weiger met beslistheid dat te geloven en indien de feiten zich werkelijk hebben toegedragen als uw correspondent is verteld, dan heeft er een verschrikkelijk misverstand plaatsgehad, dat alle Belgen zonder uitzondering zullen betreuren, en van harte zullen willen opheffen.

¹ We hebben natuurlijk geen enkel bezwaar tegen opneming van deze brief. Slechts mogen wij erbij opmerken, dat onze correspondent zelf de gebeurtenis te Linden allerminst heeft gegeneraliseerd, doch haar slechts als een op zichzelf staan betreuenswaardig feit, gevolg van een misverstand omtrent ons land, heeft vermeld.

De Nieuwe Courant van gisterenavond bevat overigens een uitvoerig verhaal, opgetekend uit de mond van de heer Blankenhagen zelf, waarin de mededeling van onze correspondent geheel wordt bevestigd. Het feit moet op 11 september hebben plaats gehad. - Redactie

Het feit, dat het buitenverblijf eigendom is van graaf de Beaufort, vermindert met name de schade, aan de familie Van Blankenhagen berokkend.

In elk geval is het niet gerechtvaardigd uit één feit algemene conclusies te trekken, en op het ogenblik, in aanmerking genomen het bewonderenswaardig gastvrij onthaal, dat de Belgen bij de Hollanders vinden, en de bewijzen van sympathie die zij onder alle omstandigheden krijgen in geheel Nederland, mag men wel, zonder vrees zich te vergissen, zeggen, dat er niet veel over is van de wolk van wantrouwen, die aan de horizon was gekomen. Ook uit naam van al mijn landgenoten, die zulk een weldadige gastvrijheid in Holland hebben gevonden, ook uit naam van ontwikkelde kringen in België, mag ik verzekeren, dat op het ogenblik het gevoelen dat in het hart der Belgen ten aanzien van de Nederlanders overheerst, er een is van oprechte erkentelijkheid en sympathie, welke de beste panden zullen zijn voor welgevestigde vriendschap in de toekomst.

Ik durf hopen, mijnheer de redacteur, dat u mijn brief welwillend zult aanvaarden, en dat gij hem zult willen opnemen in uw blad, waarop ik geabonneerd ben.

U bij voorbaat bedankend voor uw hulp, om een misverstand weg te nemen tussen twee naburige en bevriende naties, verblijf ik

Een Belg.

1 oktober 1914

Uit een brief uit Brussel in de Kölnische Zeitung blijkt, dat burgemeester Max de 26^e dezer door het Duitse bestuur wegens "dienstwidrigen Verhaltens" gevangen is genomen en in zijn ambt is geschorst. Hij bevindt zich in een vesting.

In de Franse vertaling van de mededeling, die gouverneur von Luttwitz aan de bevolking heeft gericht, wordt het “dienstwidrige Verhalten” van de burgemeester aangeduid als “het in gebreke blijven om de verbintenissen tegenover het Duitse bestuur te vervullen”.

De correspondent van de Kölnische geeft de volgende uitslag van de vage officiële mededeling:

“De Duitse militaire overheid had de stad Brussel voor het onderhoud der bezettingstroepen een oorlogsbijdrage van 50 miljoen frank opgelegd. Zij had zich verbonden, alles wat tot dat onderhoud nodig was in klinkende munt te betalen en bij de burgers geen soldaten in te kwartieren. Burgemeester Max had daar genoeg mee genomen. Hij betaalde de eerste 5 miljoen in baar en stelde voor de eerstvolgende 15 miljoen promessen van de stad Brussel beschikbaar. Toen het Duitse bestuur dezer dagen op verdere betaling aandrong, weigerde de burgemeester die, waarop besloten werd Brussel te behandelen als de andere Belgische gemeenten, te weten het voor het onderhoud der troepen nodige te rekwireren tegen afgifte van bons, welke betaling de stad Brussel later zou hebben te regelen.

De burgemeester weigerde daarop bovendien de door hem getekende promessen te betalen. Dat heeft tot zijn gevangenneming geleid.”

Men schrijft ons op dinsdag uit Vlaanderen:

Het officiële communiqué der Belgische regering bevatte gisteravond niets naders over de bewegingen in de buurt van Aalst.

De Antwerpse Métropole daarentegen heeft daarover nog het volgende: de Duitsers waren tot op 7 km ten oosten van Aalst teruggedrongen. De Belgische ruitery kwam zelfs tot op 1 km van Asse en de wielrijders hadden Denderleeuw bezet. De vijand bezette echter na een beschieting, die gisteren van 's middags 1 uur 30 tot 3 uur duurde, Aalst weer en legerde zich tot op 5 km in de richting van Gent, om zodoende de stad van alle kanten te dekken. Van deze kant worden zij echter voortdurend door de Belgen bestookt, verder dan Lede komen zij niet; het gros van de troepen ligt tussen Asse en Aalst.

Uit Brussel.

Men schrijft ons uit Brussel op 27 dezer:

Alweer is er in Brussel iets gebeurd, dat de prikkelbare volksgeest heeft opgezweept.

Juist zat ik in een bovenzaaltje van Sint Jozef een brief te schrijven, toen een luid gejoel op de straat aankondigde, dat er iets bijzonders gaande was. Uit het raam ziende zag ik het volk op de Boulevard Anspach te hoop lopen en als journalist bevond ik me spoedig onder hen.

Nadat ik nu door de dichte mensendrommen gedrongen was, zag ik een klein aantal Duitse soldaten met Belgische gevangenen in hun midden.

Voorop liep blootshoofds een zwartgebaarde man met een lange blauwe militaire jas met metalen knopen en daarachter volgden in gewoon tenue, maar zonder wapens natuurlijk, vijf Belgische soldaten, omringd door Duitsers, die echter in zeer kleinen getale waren.

Daaromheen joelde en krioelde de menigte, die de Duitse soldaten uitfloot en de Belgische gevangenen toejuichte. Aan alle kanten poogden Belgische politieagenten het volk tegen te houden en tot de orde aan te manen, maar het was tevergeefs, ze drongen meer en meer op, en toen de droevige optocht de weg langs de Beurs naar de Grote Markt insloeg, achtten de Duitsers het geraden een achterhoede te vormen, die met geladen geweer, waarop de bajonet, de opgewonden menigte in bedwang en terug moest houden.

Ze waren echter zeer rustig, en ofschoon ze werkelijk nageroepen werden door het volk, dat niet wilde horen naar de vermaningen der politieagenten, liepen ze langzaam verder alsof ze niets hoorden.

De straten naar de Grote Markt, waar van alle kanten het volk op aan stroomde, werden afgezet en de Markt zelf, waarop juist de vogelenmarkt was, werd ontruimd, maar nog lang duurde het eer de menigte in de straten rustiger werd, wat niet te verwonderen is, nu de Duitsers het nodig oordeelden zulke gevangenen te voet op een drukke zondag, door de hele stad te voeren en daardoor de bevolking op te winden. Deze mensen zijn mijlen ver van Brussel gevangen gemaakt, en hadden makkelijk in een wagen hierheen kunnen vervoerd worden, als het nodig was om ze op de Grote Markt te brengen, wat mij niet waarschijnlijk voorkomt. Want de krijgsmacht, die op het ogenblik om Brussel tegen de Belgen vecht, staat onder zijn eigen commandant, die ergens tussen Brussel en Mechelen zetelt. Had men de gevangenen niet daar kunnen houden tot er een geschikte gelegenheid was om ze verder naar Duitsland te brengen?

Zoveel kanonschoten als er vandaag door Brussel klonken, heeft men er zeker nog nooit op één dag gehoord. Het was verschrikkelijk en het klonk van zeer nabij. De plattelandsbevolking, die naar Brussel kwam, beweerde, dat de Belgen vanmorgen al bij Asse waren. In de loop van de dag kwam er een eindeloze rij rijtuigen met gewonden naar Brussel. Het merkwaardige daarbij was, dat de gewone grote Rode Kruiswagens niet voor dit werk voorradig schenen te zijn, wat wijst op een groot aantal zwaargewonden, daar zelfs enige lui met afgeschoten benen in de open rijtuigen vervoerd werden.

De burgemeester van Laken is gevangen genomen. Ik hoor, dat men hem een dertig meter lange ladder gevraagd had, waarover hij eerst met de gemeenteraad wilde spreken. Dat duurde de Duitsers blijkbaar te lang, ze namen de ladders van de brandweer weg en zetten de burgemeester gevangen.

Maar het gekke van het geval is, dat ik later op de dag overal in Brussel de brandweperladders door Duitse soldaten zag weghalen, en niemand goed begrijpen kan waartoe dit dienen moet. De een zegt, dat ze de telegraafdraden willen doorknippen bij een eventuele terugtocht, een ander, dat ze de brandweer machteloos willen maken bij een eventuele brand.

Zo langzamerhand waren de Duitsers tamelijk ver van Mechelen teruggedrongen. In een mijner vorige brieven heb ik u geschreven hoe ze dichtbij het dorp Zemst in de buurt van Mechelen lagen. Reeds twee dagen daarna werd Zemst door de Belgen bezet en weken de Duitsers enigszins terug, maar nog was hun hoofdkwartier in Hofstade, dat in de loop der volgende dagen vanuit het fort Walem, achter Mechelen, heftig beschoten werd.

Waarschijnlijk vonden de Duitsers het daarom beter hun hoofdkwartier te verleggen naar het Ursulinen-klooster en pensionaat te Tildonk bij Wespelaar, dat bij de bekende uitval naar Leuven van negen tot dertien september reeds veel geleden heeft.

Hier was vóór de oorlog een bloeiende kostschool, waarin een groot aantal Hollandse meisjes woonden. Die zijn nu wel grotendeels verdwenen, maar er bleven nog ongeveer vijftig meisjes over, die door de grote afstanden niet tijdig weg konden komen, daar hun ouders in Griekenland, Roemenië en dergelijke onbereikbare landen woonden.

Volgens het getuigenis der Duitsers zelf is het alleen aan het goede schieten van de artilleriebatterijen te danken, dat de Belgen Leuven, dat erg bedreigd werd, niet genomen hebben.

De artilleristen, die hier een fiasco van het Duitse leger bij Leuven voorkwamen, en aan wie de Duitsers het voornamelijk danken, dat de aanval der Belgen werd afgeslagen, hebben dan ook allen het IJzeren Kruis gekregen.

Wat echter nog wel een vermelding verdient is het feit, dat majoor van Manteuffel, die de verwoesting van Leuven meemaakte, op het ogenblik vervangen is door een andere commandant, terwijl zijn regiment, het 58^e, nog steeds de Leuven ligt. Men zegt, dat vanuit Duitsland een commissie benoemd is, die nu in Leuven zetelt, en die de oorzaak van Leuvens noodlottige verwoesting moet onderzoeken en dat dit als een der eerste gevolgen van hun werken beschouwd moet worden.

Na de eerste burgemeester, die met een deel van Leuvens bevolking verdwenen is, zijn er in minder dan een maand, zeven burgemeesters in Leuven geweest, die allen niet in de smaak der

Duitsers schenen te vallen. Nu hebben ze er een gevonden, die hoogleraar aan de universiteit was en vloeiend Duits spreekt.

In de richting van Leuven is het verkeer overigens zeer bemoeilijkt, en passen in die richting worden bijna niet meer afgegeven, zodat automobielen naar Holland dikwijls door de commandanten te Brussel gedwongen worden de reis van Brussel naar Maastricht over Namen te maken, wat de te doorlopen afstand bijna 170 km maakt.

Nu het troepenverkeer hier zo levendig is, staat men voor allerlei onaangename wederwaardigheden. Zo bedreigde een officier de passagiers van een der auto's met de revolver, en beval hen in het voorbijrijden niet rond te kijken, wat echter makkelijker gezegd dan gedaan wordt. Zo zagen onze reizigers een luxe-auto met elektrische verlichting, die er zo mooi uitzag, dat ze met verhalen van een keizerlijk bezoek aan Brussel en omgeving terugkwamen. Wat hiervan waar is, is natuurlijk niet na te gaan.

De ladders te Brussel.

In een brief uit Brussel, opgenomen in ons ochtendblad van heden, stond onder meer het volgende te lezen:

“De burgemeester van Laken is gevangen genomen. Ik hoor, dat men hem een dertig meter lange ladder gevraagd had, waarover hij eerst met de gemeenteraad wilde spreken. Dat duurde de Duitsers blijkbaar te lang, ze namen de ladders van de brandweer weg en zetten de burgemeester gevangen.

Maar het gekke van het geval is, dat ik later op de dag overal in Brussel de brandweperladders door Duitse soldaten zag weg halen, en niemand goed begrijpen kan waartoe dit dienen moet.

De een zegt, dat ze de telegraafdraden willen doorknippen bij een eventuele terugtocht, een ander dat ze de brandweer machteloos willen maken bij een eventuele brand.”

Naar aanleiding daarvan schrijft men ons van bevoegde zijde:

Even wil ik u het raadsel van de ladders oplossen. De brandladders worden gebruikt voor observatie bij artillerie, die vuurt. Van die ladders geschiedt de opneming, waarna de schoten worden gecorrigeerd.

Het wegvoeren wijst er dus op, dat vele batterijen op Antwerpen zullen gaan vuren en dat deze belegering met kracht wordt aangevat.

Het is merkwaardig, dat men dit te Brussel niet voelt.

Naar uit Urmond in België aan de Limburgse Koerier gemeld wordt, is de oud-gardiaan, Vincentius Sonbroek, geboren te Zaandam, die de 1^e augustus van Roermond naar het klooster te Leuven vertrokken is, het slachtoffer van de oorlog geworden.

Tijdens het uitbreken van de oorlog, zo schrijft de berichtgever van de Limburgse Koerier, bevond Sonbroek zich bij de pastoor te Bücke op assistentie. Van de pastoor, die ziek te bed lag, beweerden de Duitsers dat hij geschoten had. Toen de pastoor na de oproeping door de Duitsers niet verscheen, werd pater Vinncentius ontboden. Hij is toen, zonder dat hem tijd gelaten werd iets te zijner verdediging in te brengen, à bout portant gefusilleerd.

De Times bevatte gisteren het eerste van een reeks artikelen van “een onzijdige”, volgens het blad een bekend schrijver, onderdaan

van een onzijdige staat, die in Duitsland was toen de oorlog uitbrak en enige tijd lang met het Duitse leger in België is geweest.

Van de mededelingen van deze “onzijdige” nemen wij een paar dingen over.

Het enige voordeel, dat het Duitse leger, volgens hem, boven de andere legers heeft, is zijn zwaar veldgeschut, zijn grote belegeringsstukken en de menigte van zijn machinekanonnen. Het schieten van de Duitse infanterie is minder goed dan van de Franse en veel minder dan van de Engelse.

Bij het bezettingsleger in België zijn een groot aantal padvinders, van 15 tot 17 jaar oud, allen op de fiets. Bij elk regiment infanterie zijn tenminste 10 padvinders. Sommigen hebben stoomfietsen.

De legerauto's hebben bijna alle toestellen van ijzerwerk, om de inzittenden te vrijwaren voor touw of ijzerdraad, dat bij donker over de weg wordt gespannen.

Behalve veldkeukens en bakkerijen op wielen heeft het leger rijdende apotheken, auto- en vliegtuig-herstelwagens enz.

In België liggen heel wat manschappen van de marine, te Brussel en Luik 5000 of 6000. Zij hebben drijvende mijnen en torpedo's bij zich voor de Schelde.

2 oktober 1914

Op weg naar Frankrijk.

Brussel, 26 september.

Een onzer correspondenten schrijft: Op mijn weg naar Brussel, komende uit de richting van Sint-Truiden, vertelt een gemoedelijke Mecklenburgse wachtmeester van het 17^e regiment doodskophuzaren ons een aardig staaltje van de durf van een Belgisch officier, die te paard drie man van de wachtposten naar zich toeriep, en hen met de revolver dreigde: "Hände hoch!" Er bleef niets over dan te gehoorzamen, en de drie Duitse soldaten waren door hem gebonden en weggevoerd. De Duitse wachtmeester zelf noemt het een kranig stukje.

In Tienen was het erg levendig; op de markt gaf de militaire kapel een concert. De commandant schijnt erg op muziek gesteld te zijn, want het eerste concert, dat hij hier liet geven, was op de avond zelf van de inbezitneming door de Duitsers. Toen moesten de burgers zelf de muziek leveren, en ofschoon hun hoofden daar helemaal niet naar stonden, vond de commandant, dat het "Zur Beruhigung" zijner troepen absoluut noodzakelijk was.

We nemen altijd wat Duitse kranten mee om hier en daar iemand plezier te doen, maar als we er hier in Tienen een paar weggeven, wordt onze auto letterlijk bestormd, en geen enkele kunnen we er meer redden.

Klaarblijkelijk zijn de Duitsers helemaal niet tevreden met de uitvallen der Belgen en de geschiedenis van Lanaken. Tenminste, ze steken het volstrekt niet onder stoelen of banken, dat ze hieraan een einde willen maken, en er weer een 20 à 30.000 man zullen komen, om "die Ecke dort oben" schoon te veggen.

Met opzet vermijden we de stad Leuven en rijden, voor de gevangenis langs, waarop de Duitsers reeds "Zuchthaus" geschreven hebben, om de stad heen.

Te Brussel is er nog steeds veel volk op de been, en men meent, dat de Duitsers binnenkort zullen verdwijnen. Algemeen hoort men dan weer zeggen, dat Antwerpen belegerd wordt, en er binnenkort stormgelopen zal worden. De Brusselaars staan voortdurend op de hoogste punten van hun stad, in de hoop de bevrijders te zullen zien aankomen. Zo voerde men mij van de Hollandse club naar een der mooiste uitzichtpunten der stad, namelijk het terras op het café Elite, dat 30 m hoog is en van waar men ieder ogenblik de granaten bij Mechelen kan zien uiteenspringen. Gisteren werd Hofstade door het Belgische fort Walem beschoten, wat duidelijk van hieruit gevolgd kon worden.

Brussel, 27 september.

Te Brussel ben ik vrij laat 's avonds aangekomen.

's Morgens bij het bezorgen van enige brieven, merk ik, dat alle uitgangen uit de stad streng bewaakt worden. Overal vragen de posten ijverig naar het bewijsje, dat ik heb om vrij met mijn automobiel te mogen passeren. De trams naar Laken, Berchem en Tervuren lopen niet meer tot hun eindpunten, maar stoppen in de stad.

Op het Douaneplein vind ik een heel regiment aan het oefenen. Het zijn blijkbaar jonge kerels van de laatste lichter die, dadelijk hierheen vervoerd, eerst hier gedruild worden voor de ogen der Brusselse bevolking. Dit zou, dunkt mij, best wat verder buiten de stad kunnen gebeuren.

Het gemeentebestuur van Brussel heeft dwars over de brede wandeltrottoirs linnen stroken aan de bomen laten vastmaken, waarop staat: "Réservé aux piétons". Een ruiter te paard kan onmogelijk onder deze stroken door, maar reeds zag ik een Duits

officier met ordonnans, die eenvoudig om deze waarschuwing heenreed, en toch weer op het wandelpad kwam.

Het mooie uitzichtpunt op het dak van het restaurant Elite, waar ik ervan sprak, is nu op bevel der Duitse autoriteiten voor het publiek gesloten, wat voor ons jammer is. Want zonder ophouden hoort men gisteren en vandaag het grof geschut der vechtenden en als oorlogscorrespondent wil men dan ook wel weten, waar dit vandaan komt. Tussen de zware slagen hoort men de lichtere van de veldkanonnen, en waarschijnlijk spant het erg in de richting van Ninove, dat, naar het heet, door de Duitsers weer ontruimd is.

Het blijft uiterst moeilijk Brussel te verlaten en we troffen gisteren verscheidene Hollanders, die geen verlof konden krijgen om naar Maastricht terug te keren.

Wijzelf moesten helaas bij Enghien terugkeren van een reisje naar het zuiden, dat echter weer hervat zal worden. In Halle wachtte ons iets bijzonders.

Midden in het door de Duitsers bezette gebied hebben de Belgen en Fransen ze bestookt en wel door middel van treinen, die ze, zonder bemanning, in razende vaart naar het door de Duitsers bezette spoorwegnet afgezonden hebben van de richting van Calais uit. De eerste dezer treinen is tot voorbij Halle gekomen. Gelukkig voor de Duitsers had een groot troepentransport enige minuten van tevoren het station verlaten en was men juist aan het rangeren.

Zo werden slechts twee Duitse manschappen van het spoorwegpersoneel het slachtoffer. Met donderend lawaai en vreselijke vaart stortte zich de trein, waarvan de wagens met nat zand bezwaard waren, op de rangerende trein, en nu ligt bij het station te Halle een verwarde massa van wagens en ijzerwerk.

Dit was mogelijk doordat tot voor kort het spoorwegverkeer naar het westen nog doorging, en de spoorlijnen in westelijke richting niet opgeblazen waren.

De Duitsers, voor herhaling bevreesd, lieten dadelijk twee kleine bruggen ten westen van Halle springen, en bijna onmiddellijk daarop kwamen nog twee dolle locomotieven uit die richting, die nu, zonder schade te veroorzaken, in de afgrond stortten.

Natuurlijk geeft dit heel wat stof aan de eerzame bewoners van Halle en vormt deze overval der ijzeren monsters het geliefkoosde onderwerp van hun gesprek. Hieraan moet het ook toegeschreven worden, dat de mensen per se willen, dat de Fransen hier vlakbij zijn. In Brussel vertelt men u onophoudelijk, dat de Fransen reeds in Bergen zijn. Gaat ge in de richting van Bergen, zo wijken de Fransen, al naarmate ge Bergen nadert en in Bergen vertellen ze dan, dat de Fransen reeds bij Rijsel staan. Toch blijken de Duitsers niet gerust te zijn. In Buizingen, een dorp bij Halle, hebben ze eergisteren de burgemeester en de pastoor plotseling gevangen genomen als gijzelaars, wat er op wijst, dat ze verwachten, dat er binnenkort daar iets kan gebeuren.

In Halle zelf houden de Duitsers aldoor drie gijzelaars uit de burgerij gevangen, die elkaar elke 12 uur aflossen, net als de wacht, voor hun deur. Van 's morgens zes tot 's avonds zes zitten drie ongelukkige burgers onder bewaking van twee Duitse schildwachten, in het kabinetje van de burgemeester. Om 6 uur komen er drie anderen, aangewezen door de Duitse commandant, die er weer tot 's morgens 6 uur zitten, enz.

“Time is money” is niet meer van toepassing in België op het ogenblik. Niemand voert iets uit, de cafés zitten vol, en de armen

staan op straat, zenuwachtig tezamen lopend bij het geringste opstootje.

Ook voor de aanplakbiljetten, waarvan we er steeds nieuwe krijgen, staat het vol.

Nu weer is den volke kond gedaan, dat zij, die hiertoe geen speciale geschreven permissie hebben, niet mogen fotograferen, noch in Brussel, noch in het door de Duitsers bezette gebied, op straffe van een jaar gevangenis of 3000 frank boete en inbeslagneming van camera en platen. Maar veel gewichtiger voor de Brusselaars is de mededeling, dat in het vervolg geen bons meer uitbetaald zullen worden, die de Duitsers uitgeschreven hebben, daar de oorlogsbelasting, die aan Brussel opgelegd is, nog niet ingekomen is.

In België zijn de volgende spoorweglijnen opgeblazen door Belgische troepen:

In Limburg: te Diepenbeek een deel van de lijn Hasselt- Bilzen; bij Genk, een deel van de lijn Hasselt-Maaseik; vlak bij Hasselt, een deel van de spoorweg naar Diest.

In Henegouwen: de viaduct van Bierghes, tussen Edingen en Halle; een deel van de spoorweg te Masnuy St-Pierre, tussen Jurbise en Soignies.

In Brabant: een paar punten tussen Leuven en Brussel.

3 oktober 1914

De Duitsers in België.

Maastricht, 2 oktober. De Duitsers beginnen overal gijzelaars te nemen, die dan aansprakelijk gesteld worden voor aanslagen.

In Leuven is de volgende proclamatie aangeplakt: “In de avond van 29 september zijn een spoor van de spoorweg en een telegraaflijn vernield tussen Lovenjoel en Verrijck, waarschijnlijk door inwoners van die streek. Bijgevolg zijn naburige dorpen gestraft en hebben gijzelaars moeten leveren. Om in het vervolg aanslagen te voorkomen zijn, te beginnen van één oktober 1914, nieuwe gijzelaars genomen in alle belangrijke gemeenten gelegen langs de lijn: Duitse grens, Verviers-Luik-Leuven-Brussel-Franse grens. Ter kennis van het publiek wordt gebracht, dat die gijzelaars onverbiddelijk zullen doodgeschoten worden, ingeval de minste poging van die aard zich herhaalt tegen de spoor-, telegraaf- of telefoonlijnen in de nabijheid van die gemeenten.

Leuven, 1 oktober. Op bevel van het generaal-gouvernement te Brussel, de Kommandantur.”

De straf bestond daarin, dat weer vele huizen zijn platgebrand.

De Belgen hebben voeling met de Fransen en Engelsen en de keten die de Duitsers insluit is compleet. Men kan nu eerder van belegering der Duitsers in Brabant en Noord-Frankrijk spreken, dan van belegering van Antwerpen.

Van mensen uit Brussel heeft hetzelfde blad vernomen, dat de Duitsers bezig zijn de loods voor bestuurbare luchtschepen op het plein van Etterbeek te verlengen om er een luchtkruiser in te kunnen bergen. Op het vliegplein van Sint-Agatha-Berchem zijn zij een andere loods voor Zeppelins aan het oprichten.

Van de wilde treinen, door de Belgen op de Duitsers los gelaten, heeft maar één zijn werk goed gedaan. Hij is bij Halle op een rangerende trein gelopen en heeft die vernield. Twee Duitse spoorwegbeambten zijn door de botsing gedood. De andere treinen zijn ten westen van Halle, waar de Duitsers een spoorwegbrug hadden opgeblazen, te water gereden.

De machinist en de stoker van een der treinen die er in volle vaart zijn afgesprongen, zijn tot ridder in de Leopoldsorde benoemd.

Een exchange-telegram uit Oostende meldt dat burgemeester Max tegen betaling van 30 miljoen frank in vrijheid is gesteld.

4 oktober 1914

Onderzoek naar de schending van het volkenrecht in België.

De Belgische commissie, die in opdracht der Belgische regering, een onderzoek instelt naar de oorlogsgebruiken door de Duitsers in België, heeft haar vijfde verslag aan minister Poulet uitgebracht. Wij laten daarvan het eerste gedeelte volgen, dat wij in het Handelsblad van Antwerpen aantreffen.

Het Belgische leger, het verschanst kamp van Antwerpen verlatende, heeft gedurende de dagen van 10 tot 14 september de Duitse troepen die het voor zich vond, teruggedreven. Mechelen, Aarschot en Diest bezettend, is het vooruit gerukt tot aan de poorten van Tienen en Leuven, terwijl het tevens de vijand achteruit dreef tot Werchter en Vilvoorde.

De krijgsoperaties hebben talrijke getuigen van de overweldigde streken toegelaten, zich naar Antwerpen te begeven. Van de andere kant heeft één der secretarissen van onze commissie, M. Orts, van

zodra de Duitse troepen uitgedreven waren, de verwoestingen kunnen bestatigen, aangericht in de stad Aarschot. Het verslag daarover is u toegezonden op 17 september. Het zal u gewezen hebben, mijnheer de minister, op buitensporigheden, bedreven door de Duitse troepen. Deze buitensporigheden zijn gebeurd tijdens heel de duur van de bezetting. Zij werden gepleegd, zowel door de reguliere troepen als door de landstorm, die rond het einde van augustus het actieve leger kwam vervangen. De moorden, plunderingen, verkrachtingen, aanslagen tegen personen en eigendommen hielden slechts op, toen de Belgen Aarschot binnenkwamen.

Er is nog meer: de landstorm eerbiedigde zelfs in de kerken en godsdienstige gestichten de tabernakels niet, welke tot dan toe ongeschonden waren gebleven, als bijvoorbeeld in het Sint-Jozef's college en in de kapel van het gesticht der Picussen. Een Belgisch soldaat, beroepsvrijwilliger van het 6^e linie, heeft ons de ergerlijke behandeling aangetoond, welke talrijke Belgische krijgsgevangenen en gekwetsten te Aarschot werd aangedaan. Aan de linkerarm gekwetst, was hij op 18 augustus gevangen genomen door de Duitsers. Hij werd met 27 andere gevangenen geleid naar de steenweg, die langs de Demer loopt. Daar waren twee compagnies Duitsers. Alle gevangenen werden voor hen uit gejaagd en doodgeschoten. Degenen, die om aan de schoten te ontsnappen, in de Demer sprongen, werden in het water doodgeschoten. De getuige liet zich, bij de eerste losbranding op de grond vallen en hield zich dood. Een Duitse soldaat naderde hem en, ziende dat hij nog leefde, wilde hij hem met een schot afmaken. Een officier kwam bij, zeggende dat hij geen kogel waard was, en wierp hem in de rivier.

De getuige kon zich aan een struik vasthouden, met de voeten rustend op een steen van de bodem. Hij bracht de nacht in het water door alleen met het hoofd boven. Daags nadien kwam hij in een verlaten huis, deed er burgerkleden aan en, zich voegende bij vluchtende inwoners, gelukte hij erin zich te redden.

Van de 28 krijgsgevangenen konden slechts hij en nog een andere ontsnappen. Hij is thans in behandeling in een ambulance van Antwerpen.

Gij kent, mijnheer de minister, het voorwendsel, door de Duitsers aangehaald om hun aanslagen te rechtvaardigen. Zij willen er weerwraak in zien, om de moord te wreken, die op een hunner generaals zou gepleegd zijn, door de zoon van de burgemeester. Ons verslag van 28 augustus heeft de onwaarschijnlijkheid van dit verhaal aangetoond.

De overeenkomende verhalen van de door ons ondervraagde inwoners van Aarschot bewijzen dat het schot, welke deze opperofficier trof, gelost werd door de Duitse troepen, die de stad doorkruisten. We denken over dit punt een brief te moeten mededelen, welke wij juist heden ontvangen, en in welke mevrouw Tielemans, weduwe van de ongelukkige burgemeester, thans buitenlands in veiligheid, de zaken voorstelt zoals zij gebeurd zijn.

“De zaken zijn voorgevallen als volgt:

“Rond 4 uur in de namiddag deelde mijn man sigaren uit aan de schildwachten, die op post stonden aan de poort. Ik vergezelde hem. Ziende dat de generaal en zijn aide-de-camp ons vanaf het balkon gadesloegen, raadde ik hem aan, binnen te gaan.

“Op dat ogenblik een blik werpend naar de Grote Markt, waar meer dan 2000 Duitsers gekampeerd waren, ontwaarde ik duidelijk twee rookkolommen, gevolgd van een reeks geweschoten. De Duitsers schoten naar de huizen, vielen de huizen binnen.

“Mijn man, mijn kinderen en de dienstboden hadden nauwelijks de tijd om de trap af te snellen, die naar de kelder leidt. De Duitsers schoten zelfs in de voorportalen der huizen.

“Na enige ogenblikken naamloze angst kwam een der aides-de-camp naar beneden, zeggende:

“De generaal is dood; waar is de burgemeester?

“Mijn man zegde: dat zal erg voor mij zijn.

“Toen de aide-de-camp vooruit kwam, zegde ik hem: gij kunt bevestigen mijnheer, dat mijn man niet geschoten heeft.

“Dat is hetzelfde, antwoordde hij; hij is verantwoordelijk.

“Mijn man werd weggeleid. Mijn zoon, die bij mij was, leidde ons in een andere kelder.

“Dezelfde aide-de-camp is mij hem toen komen ontrukken, hem met stampen voortdrijvend. Het arme kind kon nauwelijks gaan.

“’s Morgens de stad binnen komend hadden de Duitsers in de vensters der huizen geschoten. Een kogel was in de kamer gedrongen, waar mijn zoon zich bevond en had hem zelf, terug botsend, aan de kuit gekwetst.

“Na het vertrek van mijn man en mijn zoon werd ik heel het huis rondgeleid door de Duitsers, die aanhoudend de revolver naar mijn hoofd gericht hielden. Ik moest hun dode generaal zien.

“Toen heeft men mij en mijn dochter het huis uitgeworpen, zonder jas, zonder iets aan. Men rangschikte ons op de Grote Markt; omringd van een cordon soldaten, moesten wij het afbranden van onze dierbare stad zien.

“Het was daar, bij de gloed van de brand, dat ik voor de laatste maal, rond 1 uur 's nachts, de vader en de zoon, aan elkaar gebonden, mocht aanschouwen. Gevolgd van mijn schoonbroer gingen zij naar de strafplaats.

“Die slechteriken hebben mij alles ontnomen wat ik liefhad: en nu willen ze nog de eer van een naam ontrukken, die ik fier ben te dragen.

“Nee, meneer de minister, ik kan die leugen niet laten doorgaan. Op mijn eer verzeker ik u, dat wij geen wapen bezaten.

“Op mijn hoofd is een prijs gesteld; ik heb van dorp tot dorp moeten vluchten.

“Was het niet, om een getuige te doen verdwijnen.”

5 oktober 1914

Nederlandse ambulance te Brussel.

Men brengt ons heden een twaalftal prentbriefkaarten, welke uitgegeven zijn ten bate van de Nederlandse ambulance te Brussel. Goedgeslaagde kaarten. Men ziet er de keurig ingerichte ambulancezalen op, vrolijk en licht, waar de ijzeren bedden, alle

bezet, in grote regelmatigheid naast elkaar staan. Een andere kaart geeft een blik in de operatiekamer die er helder en goed uitziet. Ook enige kaarten met de geneeskundige staf en het verplegend personeel, en enkele afbeeldingen van een aantal verpleegden. Ten slotte de auto, die in het veld dienst doet.

Deze kaarten zullen dezer dagen hier ter stede te koop worden aangeboden, in de hoop, dat aldus nog weer een welkome bijdrage voor de kas der ambulance kan worden verkregen.

Wie de kaarten bekijkt zal beseffen dat dit nodig is. De ambulance is zeer eenvoudig ingericht doch haar omvang is van zodanige aard - er worden op het ogenblik over de 100 patiënten verpleegd, waarvan ongeveer de helft Belgen zijn - dat zij veel geld vereist.

De gelegenheid, om door bemiddeling van de directie van ons blad gelden voor de ambulance over te maken, blijft open.

6 oktober 1914

Van Rijsel over Brussel naar Maastricht.

Bij Warcoing verlaten we de weg naar Kortrijk, en slaan links de weg in langs de Schelde naar Oudenaarde over Avelgem en Elsegem. Tussen beide laatstgenoemde plaatsjes nieuwe emotie. Een gepantserde auto-mitrailleuse met geblindeerde koepel snort ons tegemoet, met dreigend uitstekende geweerlopen aan alle kanten.

Ge kent het type uit de geïllustreerde bladen. Het gevaarte maakt echter zo op de weg heel wat meer indruk. Ze stoppen, een luikje opent zich en twee officieren springen er uit met gezichten vol oliespatten. We tonen de papieren, maar die willen ze niet eens zien; het is hun genoeg, dat we Frans spreken. Die mannen in actie

zijn niet zo achterdochtig als de soldaten, die zich vervelen op hun posten.

Ze hebben gevochten bij Voorde, even voor Ninove (ten westen). Slechts een voorpostengevecht en ze hebben de uitslag niet afgewacht. Waar is de staf?

Bij Oudenaarde is de brug sterk bezet door de Belgen en ieder ogenblik versperren posten ons de weg. Hier zit een ruiterspatrouille aan de wegzoom de kaart te bestuderen; daar steken ons uit een haag langs de weg een dozijn geweerlopen tegemoet, en moeten we op het "halt" van een onzichtbare post voor die onplezierige dingen stoppen.

Bij een der wachten treffen we een jonge Hollander uit Bergen-op-Zoom, die als vrijwilliger dienst heeft genomen. In Holland is hij eruit geloot en hij vond het veel interessanter hier de echte oorlog mee te maken dan daar de mobilisatie. Hij vraagt ons of we even willen wachten tot hij een brief aan zijn grootmoeder heeft geschreven, die we dan in Holland mogen bezorgen. Nog dikwijls wordt ons halt geboden, maar bij Ophasselt passeren we toch werkelijk de laatste posten en rijden we weer in "no man's land".

Vóór Ninove geen Duitsers. Hier kom ik voorbij de plek waar ik 14 dagen geleden verschansingen door hen zag opwerpen, die nu echter verlaten zijn. Ook zelfs in Ninove geen Duitsers, en pas oostelijk van het dorp op de zijsprong bij Meerbeke, naar Leerbeek, treffen we ze, sterk verschanst. Nu rijen de Duitse posten zich aaneen, maar het is opmerkelijk hoeveel gemoedelijker deze zijn vergeleken bij de Belgische en Franse soldaten. Nauwelijks werpen ze een blik op onze vrijgeleide, terwijl de Belgen deze van a tot z doorspellen, en dan nog van alles willen weten

Vrijdagmorgen zijn we uit Brussel vertrokken. De buste van Max, medaillons van Max, briefkaarten van Max, ze worden overal op de boulevard gevent, want burgemeester Max is een man waar iedere Brusselaar trots op is.

Intussen buldert het kanon. Het klinkt van Heist-op-den-Berg, het klinkt van Hofstade, het klinkt van Dendermonde, het veelgeteisterde, dat nu wel geheel in de as zal liggen.

We rijden langs de bekende weg naar Leuven. Daar kennen we ieder huis en weten welke er nog staan, welke verbrand zijn. Maar er is ook hier verandering gekomen. Weer liggen er enige meer in puin, weer was de Duitser hier aan het branden. Waarom?

Lees de volgende proclamatie, die ik u reeds overseinde, en die ik in de straten van Leuven aangeplakt vond, in drie talen en waarvan men mij er op de Kommandantur een gaf:

Bekendmaking.

In de avond van 29 september laatstleden zijn het spoor van de ijzeren weg en de lijn van de telegraaf vernietigd geweest tussen Lovenjoel en Verrijck, waarschijnlijk door inwoners van die streek. Bijgevolg zijn de naburige dorpen gestraft geweest (vandaar de pas verbrande huizen!) en hebben moeten gijzelaars leveren.

Om in het vervolg die aanslagen te voorkomen, zijn er nieuwe gijzelaars gesteld geworden, te beginnen van 1 oktober 1914 in alle belangrijke gemeenten, gelegen langsheen de lijn der Duitse grens-Verviers-Luik-Leuven-Brussel-Franse grens.

Er wordt ter kennis van het publiek gebracht, dat die gijzelaars onverbiddelijk zullen doodgeschoten worden ingeval de minste

poging van die aard zich zou hernemen tegen de lijnen van de ijzeren weg, van de telegraaf of van de telefoon in de nabijheid dier gemeenten.

Leuven, de eerste oktober 1914.

Op bevel van het Generaal Gouvernement te Brussel:

de Kommandantur.

Een feit is het, dat overal gijzelaars genomen zijn, en onder hen bevond zich, naar ik verneem, ook een geneesheer van het Rode Kruis te Leuven, die bezig was zijn gewonden (bijna allen Duitsers) te verplegen. Nieuwe gewonden kwamen, maar geen der doktoren liet zich zien. Waar zijn de dokters? werd gevraagd. Ze kwamen. Wij weigeren te werken als onze collega niet dadelijk in vrijheid wordt gesteld. Dreigementen! maar per slot van rekening werd aan hun wens gevolg gegeven.

Londen, 6 oktober. Kettle, de correspondent van de Daily News, meldt, dat er geen verbinding is tussen Brussel en Ninove (westelijk van Brussel), daar de Belgen de bruggen hebben laten springen en de spoorweg met verongelukte treinen hebben geblokkeerd.

Hij maakt ook gewag van een verontrustende stemming onder de Brusselse bevolking, uitgelokt door de inhechtenisneming van Max en andere gewelddadige handelingen van de Duitse troepen, waarover men hem had bericht.

Een uit België teruggekeerd Noors ingenieur deelt in de te Bergen verschijnende Anonce Tidende de volgende indrukken over de Duitse artillerie mee: "Ik heb te Vilvoorde verblijf gehouden. De stad was door Duitse troepen bezet en op de omliggende hoogten waren

Duitse batterijen met het front naar het noorden, tegen Antwerpen, opgesteld. Twee tot drie kilometer buiten de stad stonden enige van de mortieren van 42 cm. Het was verboden, die stukken op meer dan 1 km te naderen. Het onaangenaamste gedurende mijn verblijf te Vilvoorde was het verschrikkelijke kanongebulder, vooral als met tussenruimten van een halfuur de 42 cm kanonnen hun geweldige projectielen afschoten. Het was als de uitbarsting van een vulkaan; de hele stad trilde op haar grondvesten. Deze kanonnen dragen 38 km ver. (Dit lijkt te ver voor steilvuur; vroeger is de maximale schootsverheid als ongeveer 13 km opgegeven). Het vuur wordt met behulp van kabelballons die aan auto's bevestigd waren, geleid. Die auto's wisselden voortdurend van plaats."

7 oktober 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagochtend:

Het nieuws over de krijgsverrichtingen van zaterdag en gisteren is bijzonder schaars; de censuur werkt met onverbidde gestrengheid, en daar was reden toe, want er was in Vlaanderen een grote troepenbeweging gaande. Nu deze in hoofdzaak is afgelopen, mag er wel vermeld worden, dat er in de laatste dagen een zeer aanzienlijke Engelse troepenmacht op het vasteland is aangekomen en op dit ogenblik zich in de nabijheid van België's meest bedreigde punten bevindt. Ik heb deze troepen gezien; ze zijn in uitstekende conditie en op de zorgvuldigste wijze uitgerust. In hun trein bevinden zich auto's met machinekanonnen, ganse reeksen Londense autobussen met de reclames van Pears nog op de imperialen, auto's met vliegtuigen; het merkwaardigste is wel dat alle voertuigen uitsluitend met mechanische tractie zijn, zodat deze troepenmacht bijzonder gemak van bewegen zal hebben.

Het lijkt geen twijfel dat wij nu zeer belangrijke gebeurtenissen te verwachten hebben.

De lijn Dendermonde-Aalst is nog in Duitse handen. Lede is sedert gisteren weer in Belgische handen, zodat de Duitsers op de rechteroever der Dender een verdedigende houding moeten aannemen. Ze steunen daarbij op Asse, waar zij, naar nu blijkt, een versterkt kamp hebben ingericht. Intussen schijnt het de laatste twee dagen op de Dender-linie rustig te zijn gebleven.

Londen, 7 oktober. De correspondent van de Times in België verneemt over de toestand in Brussel, dat het plaveisel voor het stadhuis, het paleis van justitie en andere openbare gebouwen op geheimzinnige wijze door de Duitsers was opgebroken en daarna weer gelegd. Een barricade van zandzakken is opgeworpen rondom het paleis van justitie en kanonnen bestrijken de rue Régence, het Quartier Minimes, de avenue Louise en de rue Saint Gilles.

Duitse soldaten lopen in de omstreken van Brussel de velden af, op zoek naar al wat eetbaar is. Bieten, aardappelen, rapen en graan worden met bijzondere treinen naar Duitsland gevoerd.

12 oktober 1914

Men schreef ons donderdagavond uit Vlaanderen:

De Bien Public van hedenavond heeft een uitgebreid schrijven uit Brussel, van vijf oktober, waaraan wij het volgende ontleen:

Burgemeester Max zou hebben kunnen schrijven vanuit Namen, waar hij in een vesting wordt vastgehouden. De burgemeester wordt goed behandeld en mag zelfs, onder geleide van een officier, in de straten der stad wandelen, heet het.

De val van een deel der Antwerpse forten werd te Brussel bij aanplakking bekendgemaakt en verwekte er natuurlijk grote verslagenheid. Zondag had het vervoeren van Belgische krijgsgevangenen door de drukke straten weer gedreigd een onheil te veroorzaken.

Ook in de banken treden de Duitsers nu op, doordat zij de Belgische verboden hebben met de verbonden landen zaken te doen; deze hebben daarvoor een belangrijk onderpand moeten geven. Ditzelfde hebben de Franse banken moeten doen, welke bovendien de loketten hebben moeten sluiten. Aan het privé-bezit in de banken schijnt tot nu toe niet geraakt te zijn.

Tenslotte kan ik u berichten, dat de Duitsers maatregelen nemen om in het bezette deel van het land de belastingen, douanerechten en accijnzen te innen.

13 oktober 1914

De directeur van de Belgische strafkolonie te Hoogstraten heeft, naar men ons uit Breda schrijft, bericht ontvangen, dat de Belgische regering reeds van Oostende naar Bordeaux is vertrokken, terwijl de koningin in Engeland moet zijn.

Dit wordt bevestigd in een bericht in de Londense Observer, die meldt dat de koningin reeds vrijdagavond te Folkestone is aangekomen op weg naar Londen.

De Lokal-Anzeiger, het Berlijnse blad, verneemt het volgende omtrent de aan Brussel opgelegde oorlogsschatting:

Aanvankelijk is deze oorlogsschatting, zoals bekend is, op 50 miljoen frank gesteld, waarvan burgemeester Max 20 miljoen

betaalde en wel 3 ½ miljoen in geld. Voor de rest gaf hij bons, die hij echter op een gegeven ogenblik weigerde in te lossen. Van de overige 30 miljoen wilde hij helemaal niets weten. Burgemeester Max werd daarop door de militaire gouverneur van Brussel in hechtenis genomen en naar een Duitse vesting gebracht. De stadszaken werden in zijn afwezigheid door het college van schepenen afgewikkeld, waarmee de Duitse regering, zoals de berichtgeving van de Lokal-Anzeiger het uitdrukt, “het blijkbaar beter kan vinden dan met het vroegere hoofd der gemeente Brussel, wie zijn onbegrensde persoonlijke eerzucht noodlottig werd”. De schepenen hebben vooreerst de kwestie van de bons tot oplossing weten te brengen zo, dat beide partijen er genoeg mee namen en vervolgens voor de resterende 30 miljoen de helft geboden. Volgens de correspondent der Lokal-Anzeiger is het uitgesloten, dat de Duitse regering ooit met 15 miljoen genoeg zou nemen. Maar de onderhandelende partijen streven er oprecht naar tot een vergelijk te komen en misschien wordt men het wel op een bedrag van 20 miljoen eens. “Duitse financiële deskundigen, zo schrijft de berichtgeving van het Berlijnse blad, die te Brussel een toonaangevende positie hadden en wel weer zullen krijgen, doen hun best om zulk een vergelijk te verwezenlijken, en daar ook de stad zelf gedurende al de tijd van de bezetting ondanks alle innerlijke onrust en tijdelijke bedenkelijke gisting toch uiterlijk zich rustig en correct gedragen heeft, zo zal wel een zachtere opvatting ook in de kwestie van de oorlogsschatting de overwinning wegdragen.”

14 oktober 1914

Schending van het volkenrecht.

De Belgische legatie in Den Haag heeft ons het vijfde rapport doen toekomen van de Belgische commissie van onderzoek naar de schending van het volkerenrecht, en van de oorlogswetten en -gebruiken door de Duitsers in België. Het is een uitvoerig stuk, waarvan wij het eerste gedeelte reeds geplaatst hebben. Het verdere rapport betreft o.m. de gruwelen te Aarschot gepleegd. Wij ontlenu er nog het volgende aan: de Landstorm heeft in kerken en godsdienstige gebouwen het allerheiligste niet gespaard. Een 28 gevangenen en gewonden werden door de Duitsers gefusilleerd; zij, die zich in de rivier de Demer wierpen; werden in het water door gewerschoten gedood. Slechts twee konden ontsnappen. Een der geredden is voor de commissie als getuige opgetreden. De Duitsers beweerden wraak te moeten nemen over de moord op één van hun generaals door de zoon van de burgemeester van Aarschot gepleegd. De inwoners getuigden eenstemmig, dat de generaal door een schot van Duitsers, die in de straten tirailleerden, gedood is; getuigenissen, die door een brief van de burgemeestersvrouw gestaafd worden.

In de omstreken van Aarschot, vervolgt het rapport der commissie, is de verwoesting op vele plaatsen nog groter geweest dan te Aarschot zelf. Hele dorpen zijn vernietigd en gewonden van alle leeftijden van beiderlei geslacht zonder verpleging achtergelaten. De mannen werden geprest tot het graven van verdedigingswerken tegen de Belgische troepen, met verachting der oorlogswetten. In aantekenboekboekjes van Duitse soldaten, die met name worden genoemd, heeft men dingen gelezen als:

We hebben 450 man in de kerk te Aarschot opgesloten; ik bevond mij op dat ogenblik bij de kerk, en "De zesde september hebben wij 300 Belgen naar Duitsland gestuurd, onder hen bevinden zich 21 geestelijken."

Dit alles betreft slechts de provincie Brabant. Verdere rapporten zullen de gebeurtenissen in Vlaanderen en Limburg behandelen en die in Luxemburg en Henegouwen, waar de feiten niet minder vreselijk moeten zijn.

Ook omtrent Leuven meldt de commissie nadere bijzonderheden. De Duitse troepen meldden een zegevierende intocht in de stad en hun uitingen van geestdrift verdubbelden, toen zij Belgische soldaten met gewonden en stervenden, van Boutersem vervoerd, kruisten. De Duitsers installeerden zich bij voorkeur in particuliere huizen, zodat kazernes enz. leeg bleven.

Eerst werd een oorlogsschatting geëist van 100.000 frank, welk bedrag in onderhandeling tot 8000 frank werd teruggebracht. Bankinstellingen werden van de kas beroofd. Talrijke vergripen tegen vrouwen en jonge meisjes werden te Leuven en omstreken gepleegd. Na de brand werden inwoners in beestenwagens naar Keulen vervoerd, een reis, die 6 uur duurde, zonder dat ze voedsel ontvingen. De dag na hun aankomst - de nacht brachten zijn in een barak door en ze kregen slechts weinig voedsel - werden velen in derdeklasse rijtuigen, 15 per compartiment, naar Brussel teruggebracht, waar zij volkomen uitgeput aankwamen. Anderen, ook een geestelijke, werden onderweg gefusilleerd.

Vrouwen en kinderen bleven de hele dag op het stationsplein te Leuven zonder voedsel; moesten de ter dood bringing van 20 medeburgers aanschouwen, waarbij sommigen werden gedwongen te applaudiseren. Bij de gedwongen uittocht op 27 augustus voor het bombardement, stierven velen van ellende. Geestelijken werden in een zwijnenhok opgesloten.

Verlaten woningen werden geplunderd, zodra de inwoners eruit waren. Ook omtrent Leuven werden aantekeningen uit zakboekjes van Duitse soldaten medegedeeld als "Deze dag boezemde mij een onbeschrijflijke afkeer in. De officieren gaven een voorbeeld." De bewering der Duitsers dat burgers bij bovengenoemde gelegenheden op hen hebben geschoten, worden door de commissie ook nu weer ten stelligste ontkend.

De Daily Telegraph heeft een inschrijving geopend voor de noodlijdende Belgen, waarvan de opbrengst aan koning Albert zal worden ter hand gesteld. De hertogin van Vendome, zuster van koning Albert, heeft een brief aan het Londense blad geschreven, waarin zij grote waardering uitspreekt voor de hulp van het Engelse volk en de gastvrijheid welke uitgeweken Belgen in Engeland genieten. Zij zegt dat in België niet alleen woningen maar ook bestaansmiddelen vernietigd zijn.

15 oktober 1914

Van de Brabantse grens.

Een lezer schrijft ons:

Maar ik bij de vele berichten, die uw blad dagelijks van de Brabantse en Zeeuwse grens geeft, er één voegen? Het is het volgende:

Brabantse provinciestad. Aan het station elk half uur stampvolle treinen met vluchtelingen, door onze brave Hollandse soldaten snel gelaafd. Een lachende goedmoedige wachtmeester, niet zo heel jong meer, met kopjes vol snijbonen met spek, die gretig verslonden worden, tong en vingers doen hun werk; geen lepel meer aanwezig. Koffie pijlsnel gegoten in kopjes, bakjes. Brood, door vriendelijke dames gesmeerd, nog sneller uitgedeeld door hard hollende

soldaten. Soep, in onze keukenwagens bereid - niet mondjesmaat - voor de vrouwen verstrekt. Melk voor de kinderen, door soldaten, korporaals, in draf aangebracht, in zuigflessen en napjes gedaan. Lafenis alom.

Een groep stafofficieren, eveneens in actie, ernstig, goedgezind, en daarnaast de martiale figuur van de generaal, kaarsrecht, sympathiek, bemind door ieder. Vochtig het scherpe oog; aangegrepen als hij is door die ellende, nooit tevoren gezien, vliegt hij, de commandant van ons allen, van rechts naar links, zoekend de kleinsten en hen zachtjes toeduwend een chocolaatje in het open mondje. Geen man, geen vrouw, slechts kinderen zoekt hij op, en geen enkel krijgt het snoepje, zonder een kneepje in het bleke wangetje en een vriendelijke glimlach.

Daar gaat alweer de trein. De generaal tuurt hem na.

16 oktober 1914

Van Belgische zijde.

Het Belgische gezantschap te 's-Gravenhage deelt het volgende mede:

De Belgische regering heeft de eer ter kennis van de mogendheden, die de verdragen van Den Haag hebben ondertekend, de hieronder uiteengezette feiten te brengen, welke, van de zijde der Duitse militaire autoriteiten, een schending opleveren van de op 18 oktober 1907 door de keizerlijke Duitse regering ondertekende verdragen.

De commissie van onderzoek, zetelend te Antwerpen, heeft herhaalde malen geneeskundige verklaringen ontvangen, waarin

werd vastgesteld, dat bij Belgische soldaten wonden verwekt zijn door kogels van het zogenoemde dumdummy type.

Kogels van dat type zijn gevonden in de Duitse linies op het slagveld van Werchter.

De verslagen der commissie hebben reeds de aandacht op die verklaringen doen vallen.

Een ernstiger feit is echter bekend geworden. De minister van oorlog heeft de commissie een pak kogels overhandigd, dat een reeks dumdummykogels bevatte, tussen gewone kogels in. Deze kogels zijn gevonden op de Hannoverse eerste luitenant von Hadeln, die de 24^e september te Ninove door onze troepen gevangen genomen werd.

De kogels zijn door de commissie ter onderzoek in handen gesteld van een deskundig wapenfabrikant te Antwerpen, die haar het volgende verslag deed toekomen:

“Het pak kogels met groen etiket, dat u mij hebt voorgelegd (20 patronen n° 403, Für die Mauser Selbstlade-Pistole, Cal. 7,65 Deutsche Waffen und Munitionfabriken Karlsruhe), behoorde volle patronen te bevatten. Het bevat echter één houder op de vijf, met uitzetbare dumdummykogels, en genomen uit speciale pakken, voorzien van gele etiketten. Deze kogels zijn bij de vervaardiging in de fabriek uitzetbaar gemaakt: het is onmogelijk ze met de hand zodanig te maken.

De Belgische regering protesteert bij de mogendheden, die de verdragen van Den Haag hebben ondertekend, met luide stem tegen het gebruik van dergelijke kogels.

Een correspondent van de Tijd heeft een bezoek gebracht aan Leuven en vertelt er o.m. over:

In Leuven zijn onder de Duitse soldaten verschillende gevallen van tyfus voorgekomen en het is de soldaten nu verboden ongekookt water te drinken. Nieuwe gewonden worden in de hospitalen bijna niet meer aangebracht, daar voortaan alle gewonden, zelfs uit Noord-Frankrijk, direct naar Duitsland vervoerd worden.

De toestand der bevolking in Leuven kan de laatste dagen nu juist niet rustiger genoemd worden, en verschillende personen zijn weer gevlucht. Voortdurend worden weer nieuwe gijzelaars genomen en vooral zijn dit geestelijken, waardoor de kerkelijke diensten voortdurend in de war lopen. Burgemeester Nerinx heeft nu proclamaties doen aanplakken, waarin "vrijwilligers" voor ... de gijzelaarsdienst worden opgeroepen. Alsof het kantoorwerk is staat er vermeld: "de dienst begint 's middags te ... uur en eindigt na ... dagen, te ... uur." Ik kan u echter verzekeren, dat er weinig "liefhebbers" zijn.

Ter leniging van de nood zijn van gemeentewege commissies samengesteld, die soep en brood in grote massa's uitdelen, welke van verschillende zijden, op alle mogelijke wijzen, worden aangevoerd. Heel Leuven ongeveer wordt op het ogenblik bedeed, doch het grootste aandeel in dit liefdewerk blijven nog steeds de kloosters behouden. Ook betaalt de gemeente aan de vrouwen van soldaten weer de regeringsvergoeding uit.

17 oktober 1914

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Bij de spoorwegovergang te Aarschot zien we de eerste Duitse soldaten op deze tocht. Eén springt er naar een voorwerp dat wij op een goede honderd meter afstand voor een kanonnetje houden. Er stijgt plots een rookwolkje op ... Het ding is op ons gericht en we leven nog! Naderbij gekomen, blijkt het een kleine zwarte veldhaard te zijn. De kok heeft het deksel van de soepketel opgelicht om naar het eten te zien, vandaar het kleine wolkje. Ofschoon we geen woord tegen elkaar gesproken hebben gedurende deze episode, kijken we elkaar nu aan, en schateren van het lachen. Maar een raar angstig ogenblikje hebben we toch gehad. De soldaten blijken heel vreedzame lui en ook hier blijkt de waarheid van het bijbelwoord: "Werp uw brood uit op de wateren, en gij zult het weervinden na vele dagen." De Feldwebel zegt dadelijk: "O, gaat u maar door, ik ken u wel." Het is de man, wie ik in Tienen een krant gegeven heb, en die mij daarvoor het programma van het concert der Duitse kapel cadeau gedaan heeft. Zo langzamerhand krijgen we heel wat bekenden op het oorlogsterrein.

Maar ook de plaatsen worden oude bekenden.

Zo kom ik hier bij Wezemaal, waarvan de kerktoeren grote gaten van ingeslagen bommen vertoont, voorbij het Chateau-les-Dames, waar ik in augustus een nacht doorbracht. De bewoners zijn nog niet teruggekeerd, maar een paar pachters hebben toch al weer veel opgeknapt. De 82-jarige grijsaard is verdwenen en niemand weet waarheen.

In Leuven ontbijten we bij een bevriende Belgische familie, die ons verhaal over Antwerpen volstrekt niet geloven wil. Het gaat nu met dit nieuwtje als met de forten van Luik. Het zal nog wel een paar weken nemen voor de val van Antwerpen geloofd wordt.

Aan de fantastische verzinsels die in België de ronde doen, komt geen eind.

Zo heeft men veel gehoord van de hotelbrand in Brussel, maar ik weet nu zeker, dat dit een leugen is en de Duitsers nog geen enkel huis in Brussel in brand gestoken hebben. Burgemeester Max zit nog steeds in een vesting, terwijl de Duitsers alle paarden en voertuigen opkopen, en door middel van lange aanplakbiljetten de Brusselaars trachten te overtuigen, dat de Engelsen hen tot de oorlog opgestookt en toen in de steek gelaten zouden hebben ...